

Till sist några röster om Mjällådalen:

"Att gå ner i denna ravin var som att förflyttas till en förunderlig sagovärld. Hela området gav ett djupt intryck av stämningsfull, rofylld orördhet."

Sven Jonsson, Forskningsresan 2009

"Enligt vår mening är området skyddsvärt och väl kvalificerat för skydd som naturreservat. Områdets kända flora och fauna visar på höga naturvärden, och vattendragets morfologi samt de glacialfluviala och särpräglade landformerna torde vara ovanliga. De borde vara av stort geomorfologiskt och pedagogiskt värde även i ett nationellt perspektiv."

Michael Andersson, reservatsbildare, Örebro län
Martin Vestberg, forskare, Naturhistoriska Riksmuseet
Toni Berglund, inventerare/lavspecialist
Lavininventering 2010

"Det faktum att arten återkommit flera gånger i urskogsområdet Boubinsky prales i Tjeckien, gör att man har anledning att tro att den skulle kunna göra detta också i Mjällådalen om området inte avverkades utan helst avsattes som naturreservat." (Den klotsporiga murklan återkom 2012!)

Svengunnar Ryman, museiintendent, Evolutionsmuseet, Uppsala universitet
Rapport klotsporig murkla 2011

"Trolska raviner och hisnande nipor. Tack vare ett relativt lågintensivt skogsbruk och i övrigt låg exploateringsgrad har Mjällåns dalgång en utpräglad vildmarkskaraktär."

Karin Grånäs och Johan Norrlin, SGU
Nominering till geologiskt arv 2012

"Vi anser att Mjällådalen har sådana naturvärden att den borde bli nationalpark. Den unika geomorfologin i kombination med ett ovanligt orört ekosystem med stor naturlig dynamik och en hög potential som besöksmål ger samman taget ett mycket högt skyddsvärde."

Stefan Grundström, ekolog, Timrå kommun
Elisabeth Nilsson, styrelseledamot Timrå naturskyddsförening
Lennart Vessberg, konsult naturinformation, inventeringar
Svensk botanisk tidskrift 2012

Sammanfattning

Mjällådalen är en tätortsnära, lättillgänglig vildmark som kan erbjuda något för alla – vandrare, fiskare, äventyrare, geologer, botaniker, entomologer, ornitologer och helt vanliga naturnjutare. En stor tillgång för kommunen och för länet, den Djupa dalen som ett komplement till Höga kusten. Mjällådalen är värd att bevara!

I Mjällåns dalgång finns gott om trolska raviner.
Foto: Hans Sundström

Pågående ras
Foto: Örjan Hansson

Närbild av "lerkuber" under raset bilden ovan.
Foto: Stig Carlsson

Foto: Stig Carlsson

Mjällåns dalgång i höstskrud. Foto: Hans Sundström

Vad är det för märkvärdigt med Mjällådalen?

Jo, där rinner något så ovanligt som ett oregerlat och oregerligt vattendrag i en dalgång med höga geologiska, biologiska, kulturella och sociala värden.

För 550 miljoner år sedan skapade Alnövolkanen en lång, djup och smal sprickdal i berggrunden. Där rann en stor isälv under istiden. Isälven fylldes med ett 100 meter mäktigt täcke av grus, sand och mjåla när inlandsisen smälte och drog sig tillbaka. Landhöjningen gjorde att isälven vände norrut och bildade ett förstadium till nuvarande Faxälven. Kvar i dalen blev ett mycket litet vattendrag, Mjällån. På sin väg till havet slingrar ån sig i sidled över den plana marken och gräver hela tiden nya fåror. När slingorna möter varandra bildar ån en ny huvudfåra och efterlämnar avsnörpta slingor. Landhöjningen gör att ån också gräver sig neråt. Den har nu grävt sig ner ca 50 m i "grustäcket". Därför kan vi idag se åfåror, rasbranter och terrasser i olika höjdlägen långt ifrån dagens å. Bäckar och små rännilar river upp enorma raviner och nipor i den mjuka och eroderande marken på sin väg till ån. Det bidrar till det storslagna landskapet.

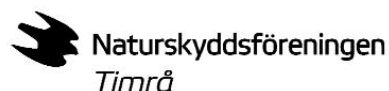
Dalgången är som en vildmark med mycket äldre skog. Den djupa och smala dalen med sin aktiva, oregerlade å har skapat förutsättningar för en mångfald av växter och djur. Naturskyddsföreningen har dokumenterat mer än 1500 arter, varav 105 är rödlistade¹ och 141 signalarter².

I Mjällådalen kan man se hur utvecklingen runt våra Norrlandsälvar sett ut; från fångstgropar, fåbodar, kolbottnar, timmervägar och flottningsspår till torplämningar där klockan stannade på 1940-talet. Flera gamla fåbodstigar har röjts och skyltats upp de senaste åren. Det har gjort området mer tillgängligt för vandring och fiske.

Mjällådalens särart har gjort att den är klassad som riksintresse för naturvård. Den har utsetts till en av Världsnaturfondens Svenska Pärlor och 2012 nominerades den till Geologiskt Arv av Sveriges geologiska undersökningar (SGU).

1. ArtDatabanken tar fram Sveriges rödlista. Den visar hur stor risk det är att en art dör ut från Sverige.
2. Skogsstyrelsen använder signalarter i sitt arbete. En signalart kan vara ett tecken på att ett område har höga naturvärden.

Materialet i broschyren framtaget av

Tryckt av GPS
för naturturism

Detta material har delvis finansierats med EU-medel

Speciella växter och djur i Mjällådalen

Sötgräs

Foto: Anna Mari Wremp

Kärlväxter

Sötgräs (*Cinna latifolia*), VU, Fridlyst. Sötgräset är väl spridd och en karaktärsväxt i Mjällådalen. Enligt Stefan Grundström, ekolog på Timrå kommun, har Mjällådalen den rikaste förekomsten i Norden. Sötgräs växer ofta i fuktiga bäckraviner, nedskurna i finsediment.

Glesgröe (*Glyceria lithuanica*) VU. Något enstaka fynd. Glesgröe växer i sumpskog nära bäckraviner och skogsbäckar.

Myskmåra (*Galium triflorum*) NT. Väl spridd i Mjällådalen. En av länets rikaste förekomster. Växer ofta i branta, skogsklädda ravinslutningar.

Mossor

Aspfjädermossa (*Neckera pennata*) NT. Väl spridd, främst i norra Mjällådalen. Länets största förekomst. Aspfjädermossa växer på grova aspstammar i äldre skog.

Vedsäckmossa (*Calypogeia suecica*) VU. Några fynd. En sällsynt levermossa som växer på grov murken granved.

Grön sköldmossa (*Buxbaumia viridis*) LC. Fridlyst. Mjällådalen är en av länets nordligaste utposter för denna art. Den växer på multnande stammar och stubbar, ofta av gran.

Aspfjädermossa

Foto: Stig Carlsson

Lavar

Trådbrosklav (*Ramalina thrausta*) EN. Väl spridd, främst i norra Mjällådalen. Trådbrosklaven växer på gamla granar i fuktiga miljöer. Mjällådalens rika förekomster visar att där funnits lämpliga skogsmiljöer för trådbrosklaven under lång tid.

Lunglavsknapp (*Plectocarpon lichenum*) VU. Något enstaka fynd. En av få rapporterade fyndplatser i länet. Lunglavsknappen växer på den rödlistade lunglaven som är väl spridd i Mjällådalen. Den växer på gamla lövträd i fuktig miljö.

Långskägg (*Usnea longissima*) VU. Fridlyst. Enstaka fynd i Mjällådalens södra delar. Långskägg växer i gammal fuktig granskog.

Trådbrosklav

Foto: Hans Sundström

Svampar

Klotsporig murkla (*Gyromitra sphaerospora*) VU. En riktig raritet. I Sverige har bara några få fynd gjorts i naturlig miljö. Den ingår i serien Fungi Exsiccati Suecici Prasertim Upsaliensis nr 3800. Enligt Svengunnar Ryman, museintendent på Evolutionsmuseet, Uppsala universitet, kan Mjällådalen mycket väl vara Europas rikaste växtplats.

Blackticka (*Junghuhnia collabens*) VU. Enstaka fynd. Blacktickan är bara hittad på ungefär 200 platser i Sverige. Den växer på multnande stammar och stubbar av gran i täta, fuktiga, olikåldriga barrskogar som varit orörda under lång tid.

Klotsporig murkla

Foto: Stig Carlsson

Rödlistans hotkategorier: Akut hotad (CR), Starkt hotad (EN), Sårbar (VU), Missgynnad (NT), Livskraftig (LC)

Kandelabersvamp (*Artomyces pyxidatus*) NT. Väl spridd, främst i norra Mjällådalen. Svampen pryder den döda aspveden om hösten på lokaler där det funnits lämpliga skogsmiljöer och god tillgång på död ved under lång tid.

Kandelabersvamp

Foto: Bengt Jürs

Insekter

Grävvinge (*Bledius littoralis*) VU. Sveriges främsta lokal för Grävvinge finns i Mjällån. Grävvingen lever i fuktig sand, under markytan, i strandbrinkar utan växtlighet. Den här livsmiljön bildas vid upprepade översvämningar och finns nästan bara vid oreglerade vattendrag.

Strandsandjägare (*Cicindela maritima*) VU. En karaktärsart för Mjällådalens stränder. Enligt Bengt Ehnström, fåltentomolog, är Mjällådalen en av landets individrikaste lokaler. Strandsandjägaren lever på sandrevlar vid ån. Den här livsmiljön bildas vid oreglerade vattendrag. Arten är känslig för slitage. Om sanden rörs om kan larverna få svårt att överleva.

Suturfläckad mycelbagge (*Agathidium discoideum*) NT. Lever på trädsvampar som växer på multnande stammar och stubbar av främst asp- och gran. Den suturfläckade mycelbaggen finns i gamla, ganska orörda blandskogar med mycket asp.

Strandsandjägare

Foto: Niklas Johansson

Fiskar

Ål (*Anguilla anguilla*) CR. Ålen vandrar från Sargassohavet till Mjällån. Den är allätare, men äter mest musslor, snäckor, kräftdjur och insekter. Efter 10-25 år vandrar den tillbaka för att leka. Mängden ålyngel som når Sverige har minskat med 99% sedan 1980-talet. Ålen kan vandra till Mjällån eftersom det inte finns några kraftverk eller dammar som hindrar dess väg från havet.

Havsöring (*Salmo trutta*). Havsöringen vandrar från havet för att leka i Mjällån. Ynglen äter insekter, snäckor och märlor. Efter några år vandrar de till havet.

Flodnejonöga (*Lampetra fluviatilis*) LC. Vandrar från kusten under hösten för att leka under nästkommande vår. Larverna äter mikroorganismer som de filtrerar ur vattnet. De stannar i Mjällån ungefär fem år innan de vandrar till havet. Efter ett par år kommer de tillbaka för att leka.

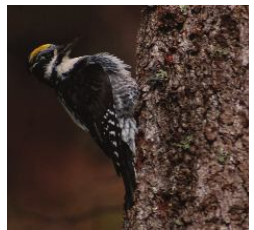
Flodnejonöga

Foto: Bengt Jürs

Fåglar

Tretåig hackspett (*Picoides tridactylus*) NT. Lever av insekter, bland annat flera arter barkborrar. Den tretåiga hackspetten finns i naturskog med många vindfällan och döende eller döda träd.

Backsvala (*Riparia riparia*) NT. Lever av insekter. Backsvalan bygger sina bon i branta sandbankar i Mjällådalens raviner, men också i grustag.

Tretåig hackspett

Foto: Stig Carlsson

Övriga

Utter (*Lutra lutra*) VU. Fridlyst. Uttern kan ses vid Mjällån året om. Uttern äter helst fisk, men också grod- och kräftdjur. Den behöver stora områden med sammanhängande vattensystem och gott om lättfångad föda.

Större sandspindel (*Arctosa cinerea*). Mjällådalen är en nordlig utpost för denna art. Den lever i sanden, nära stranden och är en av Europas största vargspindlar.

Flodhättesnäcka (*Ancylus fluviatilis*). Mjällån är en av få lokaler som är kända i länet. Flodhättesnäckan finns på stenar under vattenytan. Den lever av alger.

Större sandspindel

Foto: Hans Sundström